

Euroopan rakennusperintöpäivien koulutehtäviä vuosilta 2001-2008

Seurantalot - Ideoita kouluille	2
Sisätilat havainnoinnin kohteena	6
Lähdön ja saapumisen paikat opetuksessa	14
Asemabongaus	21
Puistot ja puutarhat teema opetuksessa	22
Oma koti teema opetuksessa	24
Ohjeet koteja ja pihoja julisteiden askarteluun	25
Tutkitaan ja kehitetään yhdessä kouluympäristöä	29

Ideoita kouluille

Historiatehtäviä: opetusneuvos Kristina Kaihari-Salminen

Seurojen talojen ja työväentalojen historia

1. Milloin ja mihin tarkoitukseen kotiseutunne seurojen talot ja työväentalot on rakennettu?
2. Mikä olivat tai ovat nykyään seurantaloiden nimet? Jos taloja on useampia, voitte jakautua ryhmiin, joista kukin valitsee yhden seurantaloiden lähemmän tarkastelun kohteeksi.
3. Millaisessa paikassa talo kunnassasi sijaitsee? Miksi se on rakennettu juuri siihen paikkaan?
4. Mistä rakennushanke sai alkunsa? Ketkä olivat puuhamiehiä tai - naisia? Miten rakentaminen rahoitettiin?
5. Selvittäkää talon rakennusvaiheita. Miten rakentaminen toteutettiin? Järjestettiinkö talkoita? Keitä oli mukana? Millainen merkitys talon rakentamisella ja sen valmistumisella oli kunnassasi? Miten kuntalaiset suhtautuivat hankkeeseen?
6. Selvittäkää, mitä toimintaa kuntanne seurantalossa on aikojen kuluessa ollut ja mitä toimintaa siellä on nykyään: harrastus- ja virkistystoiminta, eri järjestöt ja organisaatiot, nuorille suunnattu toiminta, muuta, mitä?
7. Tutkikaa, millä tavalla talon rakentaminen liittyy paikkakuntanne tai Suomen historiallisiin vaiheisiin. Onko seurantalossa tapahtunut paikkakuntanne tai Suomen historian kannalta erityisen merkittäviä asioita?
8. Liittyykö seurantaloiden historiaan joitakin erityisen iloisia tai murheellisia vaiheita tai tapahtumia?

Kuvataidetehtäviä: opetusneuvos Mikko Hartikainen

Satu seurantalosta

1. Kirjoita ja kuvita satu seurantalosta valitsemallasi tekniikalla tai tekniikoilla – luo oma tarina jo tutusta talosta. Anna tarinallesi ja kuvillesi fantasian siivet.
2. Siirrä valmiit kuvat digitaaliseen muotoon kuvanlukijalla tai kameralla. Tee sadustasi digitaalinen esimerkiksi Powerpoint- tai Keynote-esitys. Valitse sopivat kuvat ja tarvittaessa muokkaa niitä jollakin kuvankäsittelyohjelmalla.
3. Toteuta sadustasi käytössäsi olevalla esitysgrafiikkaohjelmistolla audiovisuaalinen esitys, jossa yhdistyy sana, kuva ja ääni.

Aatteiden ja arvojen rakennusperintö

1. Valitse tutkimuskohteeksi paikkakuntasi seurantalot. Miten se kuvastaa seurantaloiden alkuperäistä ajatusta, aatteellista päämäärää tai yhteiskunnallista tavoitetta?
2. Ota selvää seurantalosta ja sen rakentamisen historiasta: suunnittelijasta tai suunnittelijoista, rakennustyylistä, rakennusmateriaaleista, valmistumisajasta, käyttötarkoituksista ja nykykäytöstä.

3. Tavoitteenasi on pohtia, mitä ja miten rakennuksen muotokieli ja rakennustyyli viestittää erilaisia arvoja ja ihanteita. Millaisista arvoista rakennustapa ja tyyli kertovat? Tutki rakennusta valokuvaten, videoiden, piirtäen tai maalaten. Tee havainnoja sekä ulko- että sisäpuolelta. Rakennuksen detaljit ovat usein paljastavia – tutki myös niitä.
4. Tee kuvallis-kirjallinen tutkielma rakennuksen fyysisestä olemuksesta aatteen heijastajana.

Pienoismalli seurantalosta ja suunnittelemastasi lisärakennuksesta

1. Tutustu ensin tutun seurantaloon rakennustekniikkaan, arkkitehtonisiin ratkaisuihin, materiaaleihin ja rakentamisen tapaan. Hanki paikallisilta viranomaisilta – esimerkiksi rakennusvalvontavirastosta tai -osastosta, rakennusvirastosta, teknisestä toimesta, kaupunginmuseosta tai kaupunginarkistosta – tarvitsemaasi materiaalia rakennuksesta, kuten esimerkiksi asema-, pohja-, julkisivu- ja leikkauspiirustukset.
2. Ideoi ja suunnittele seurantalolle sitä huomattavasti pienempi erillinen lisärakennus johonkin tiettyyn tarkoitukseen. Millainen rakennus sopisi täydentämään seurantaloon arkkitehtuuria ja sen rakennettua kulttuuriympäristöä? Onko täydennysrakentamiselle mielestäsi ylipäättään edellytyksiä? Mikä olisi lisärakennuksen käyttötarkoitus? Ota huomioon seurantaloon nykyinen käyttötarkoitus ja alueen asukkaiden tarpeet. Voit toteuttaa tehtävän myös ryhmässä.
3. Tutustu erilaisiin pahveihin ja kartonkeihin – aalto-, voima-, mainos-, harmaapahviin ja kartonkiin sekä kapalevyyn. Tutki ja harjoittele mittakaavan käyttöä ja miten erilaisista pahveista ja kartonkeista voi käyttää materiaalina pienoismallin rakentamisessa. Tarvitset työhön ainakin sakset, pahviveitsen, metalliviivain, askarteluliimaa. Sijoita pienoismalli suuremmalle alustalle, johon mahtuu pienoismallit niin seurantalosta kuin suunnittelemastasi lisärakennuksesta.

Ympäristötaidetta seurantaloon hengessä – genius loci

1. Syvenny seurantaloon ja sen ympäristöön hankkimasi tiedon ja henkilökohtaisten kokemustesi pohjalta. Tee omat tietosi, havaintosi ja kokemuksesi näkyviksi ympäristötaiteen keinoin. Ympäristötaideteoksessasi paikan historia ja subjektiiviset kokemuksesi yhdistyvät ja luovat uusia kulttuurisia merkityksiä.
2. Tutustu ennen ympäristötaideteoksesi toteuttamista ympäristötaiteeseen (materiaalit, taidehistoria), seurantaloon ja sen paikan historiaan (ympäristö, rakennustaide, kulttuurihistoria). Tehtävään liittyen voit esimerkiksi koota itsellesi kuvallis-kirjallista taustamateriaalia.
3. Tee tutkimusmatka seurantaloon ympäristöön. Havainnoi ja tutki paikan piirteitä moniaistisesti. Tavoitteenasi on löytää sinua kiinnostava paikka rakennuksen lähiympäristöstä.
4. Ideoi ja toteuta kierrätysmateriaalista tilapäinen ympäristötaideteos valitsemaasi paikkaan. Pohdi, millä keinoin omat subjektiiviset ympäristökokemuksesi, siihen liittyvät tunteet, vaikutelmat, tiedot ja muut merkitystasot – esim. oma kulttuurinen taustasi – näkyvät ympäristötaideteoksessa.

Toteuta tilapäinen ympäristötaideteoksesi haluamastasi kierrätysmateriaalista ja ympäristöstä mahdollisesti löytyvästä hylky- ja luonnonmateriaalista. Dokumentoi ympäristötaideteoksesi haluamallasi tavalla ja pura teos. Palauta luonnonmateriaali alkuperäiseen paikkaansa sitä turmelematta tai tuhoamatta. Muista kysyä lupa taiteelliseen työskentelyyn kiinteistön ja tontin haltijalta.

Teatteritehtäviä: opetusneuvos Pirjo Sinko

Teatteritoiminta

1. Tutustukaa paikkakuntanne nuorisoseuran- tai työväentalon teatteritoimintaan: teatterin nimi, toiminnan historia, ryhmän koostumus, ohjelmisto, harjoitukset, esiintymiset, yleisömenestys, talous jne.
2. Haastatelkaa teatteriryhmän jäsentä – näyttelijää, ohjaajaa, puvustajaa, lipunmyyjää, buffetin pitäjää, järjestysmiestä tai avustajaa – hänen kokemuksistaan ja muistoistaan. Mitä tehtäviä tai rooleja haastateltavalla on ollut? Miten paljon aikaa harrastus vei? Mikä siinä kiehtoi?
3. Käykää tutustumassa nuorisoseuran tai työväentalon teatteritilaan ja esitelkää se piirroksin tai valokuvin. Millaisia ovat näyttämö, lavasteet, esirippu, valaistussysteemi, katsomo ja lämpiö?
4. Tutustukaa teatterin lehtileikkeisiin ja albumeihin ja muihin lähteisiin. Mitä ne kertovat teatterin historiasta ja elämästä?

Musiikkitehtäviä: opetusneuvos Eija Kauppinen

Lehtiartikkeli seurantalonsä musiikkitoiminnasta

Seurantaloilla on ollut vilkasta musiikkitoimintaa. Valitse lähiseudultasi seurantalo ja perehdy sen musiikkitoiminnan historiaan tai nykytilaan. Kirjoita pienimuotoinen lehtiartikkeli valitsemasi seurantalonsä musiikkitoiminnan alkuvaiheista, jostakin tietystä ajanjaksosta tai sen nykytoiminnasta.

Etsi aineistoa internetistä, kirjoista tai esimerkiksi haastatteleamalla nykyisiä musiikin harrastajia. Pohdi myös, millainen merkitys musiikkitoiminnalla on ollut lähiseudun asukkaille.'

1. Milloin seurantalo on rakennettu?
2. Millaista musiikkitoimintaa talolla on ollut?
3. Millaisessa käytössä seurantalo nykyään on?
4. Millaista musiikkitoimintaa talossa on järjestetty tai järjestetään?

Musiikkiarvio

1920-luvulla Suomeen syntyi useita jazzorkestereita, joiden toiminnasta sai alkunsa suomalaisen jazzmusiikin kehitys. Perehdy suomalaisen jazzin historiaan ja etsi mielenkiintoiselta tuntuva jazzyhtye. Etsi yhtyeen äänitteitä netistä tai kirjastosta hyödyntäen esimerkiksi suomalaisia äänitearkistoja. Kuuntele, millaista musiikkia yhtye on esittänyt ja kirjoita musiikkiarvio jostakin yhtyeen esittämästä kappaleesta tai teoksesta.

1. Etsi taustatietoa yhtyeestä: muusikot, instrumentit, historia.

2. Mikä yhtye herätti kiinnostuksesi?
3. Teoksen esittely.
4. Mikä teoksessa kiehtoo?
5. Millaisia ajatuksia ja tunteita teos sinussa herättää?

*Artikkeli on julkaistu Euroopan rakennusperintöpäivien 2008 temajulkaisussa
Yhdessä rakennetut – Med gemensamma krafter. Suomalaiset seurantalot – Föreningshus i Finland.*

Julkiset sisätilat - Ideoita koulujen rakennusperintöopetukseen

Koulun käytävät, porrashuone ja juhlasali saattavat olla lapsille ensimmäisiä julkisia sisätiloja, joihin he tutustuvat. Opetuksessa ne harvoin mielletään oppimisympäristöiksi. Toki ne toimivat sosiaalisen elämän näyttämöinä, joskus jopa opetustiloina. Liittyisikö näihin paikkoihin kuitenkin vielä jokin käyttämätön opetuksen mahdollisuus?

Useimmat oppilaat, niin ennen kuin nykyäänkin, piirtävät jossain vaiheessa oman koulunsa. Usein rakennuksen tarkastelu tapahtuu ulkopuolelta tai luokkatilaa havainnoiden. Kuvataiteen keinot ovat nykyään monipuolisia ja niitä käytetään myös opetuksessa. Rakennusperintö sisältää kuitenkin huikean määrän tutkittavaa useisiin oppiaineisiin, niille luontaisilla menetelmillä. Koulun julkiset sisätilat opettavat monia asioita, kunhan niiden tarkkailuun ja havainnointiin annetaan mahdollisuus ja aikaa keskittyä.

Euroopan rakennusperintöpäivien tutkimuspaikaksi oma koulu on helposti saavutettava kohde. Opetustapahtuman voi rakentaa laajaksi tai suppeaksi, riippuen järjestäjän opetus- tai toimintasuunnitelmasta. Yhteistyö eri alan asiantuntijoiden kanssa lisää kiinnostavuutta ja laajentaa koulun toimintakulttuuria. Koulussa saavutettuja tietoja ja taitoja voi lisäksi harjoituttaa oman paikkakunnan julkisten sisätilojen havainnointiin ja arvottamiseen, esim. kirjastossa, pankissa, odotussaleissa tai kirkoissa. Matkoilla sekä kotimaassa että maailmalla tarjoutuu lisää mahdollisuuksia.

Tilaan liittyvät tehtävät voi rakentaa useiden oppiaineiden yhteistyöskentelyksi. Tutkija Seija Linnanmäki antaa artikkelissaan ”Sisätilat havainnoinnin kohteena” hyviä käytännön tehtävähdotuksia opetukseen. Euroopan rakennusperintöpäivät toistuvat joka syksy samaan aikaan, joten hyvää toimintamallia voi käyttää teemoja vaihdellen kerta toisensa jälkeen.

Tässä joitakin kysymyksiä valittavaksi tehtävien laatijoille:

Johdannoksi

1. Millaisia muotoja löydät, mitä niiden vertailu osoittaa?
2. Miten muotojen määrät vaihtelevat?
3. Voiko muotoja luetteloida ryhmittäin?
4. Miltä tila kuulosta, haisee, tuntuu, näyttää ja ehkä maistuu?
5. Miten eri rakennusmateriaalit eroavat toisistaan?
6. Minkä kokoiseksi tunnet itsesi eri tiloissa?
7. Millainen ”luonne” tällä tilalla on?
8. Mitä värien vaihtaminen tilan ”luonteeseen” vaikuttaisi?
9. Mikä vaikuttaa äänimaailman muuttumiseen?
10. Mitä vaikuttaa lämpötilan muuttuminen?
11. Mitä kalusteiden vaihtaminen vaikuttaisi tunnelmaan?
12. Mikä tilassa ärsyttää?
13. Mitä asioita tilassa haluaisit muuttaa?
14. Mikä tilassa miellyttää?
15. Mitä asioita haluaisit tilassa säilyttää?

Rakennusaineiksi

1. Miten huomiot tallennetaan?
2. Mitä tiedoista voi päätellä?
3. Mitä tiedoilla voi tehdä?

Esittelemiseksi

1. Millä tavoin tulokset esitellään?
2. Missä tulokset esitellään?
3. Kenelle tulokset esitellään?
4. Koska tulokset esitellään?
5. Kuka tulokset esittelee?

SISÄTILAT HAVAINNOINNIN KOHTEENA

Tavoitteet

Tavoitteena on mielenterveyttä ylläpitävän ja mielialaa kohottavan ympäristön tunnistaminen ja havainnointi, jotta saadun tiedon ja kokemuksen avulla voidaan parantaa omaa elinympäristöä ja päästä puuttumaan sen epäkohtiin. Rakennustutkimus opettaa näkemään ja havainnoimaan ympäristöä sekä tiedostamaan itselle merkityksellisiä paikkoja. Ympäristönsä havainnointiin kykenevä voi vaikuttaa ympäristönsä laatuun ja muutoksiin. Rakennuksen toiminnan ymmärtäminen auttaa asumaan ja käyttämään rakennuksia oikein, jolloin altistuminen esimerkiksi home- ja kosteusvaurioille jää vähäisemmäksi. Rakennuksia koskeva tieto edesauttaa halua ja kykyä huoltaa rakennuksia oikein ja niin, ettei terveydelle vaarallisia vaurioita synny.

Rakennustutkimuksella on ainakin kolme kasvatuksellista tavoitetta. Arkkitehtuurin ja rakentamisen aihepiirin tiedollinen ja käsitteellinen ymmärtäminen mahdollistaa keskustelun rakennuksista ja rakennetusta ympäristöstä yleensä. Omakohtaisen kokemuksen perusteella voidaan kriittisesti pohdiskella rakennuksen ominaisuuksia – vaikkapa sen rumuutta tai kauneutta, terveellisyyttä tai vaarallisuutta ja sen toimivuutta. Ihmisillä on ympäristöään kohtaan erilaisia tunteita. Ympäristösuhde on hyvin subjektiivinen. Erilaisten näkemysten ja arvostusten tunnistaminen ja kunnioittaminen opetuksessa parantaa oppilaiden itseluottamusta. Subjektiivisessa ympäristökokemuksessa henkinen ilmapiiri ja sosiaaliset suhteet ovat tutkimusten mukaan kuitenkin merkityksellisempiä kuin fyysinen ympäristö.

Pyydä oppilaita suunnittelemaan uusi koulurakennus -tehtävä, jota aina silloin tällöin näkee tarjottavan oppilastehtäväksi, on mielestäni aivan liian laaja ja vaikea. Tilasarjojen sommittelu kokonaisen koulurakennuksen mitassa on useimmille piirustustaitoisillekin tuskaisen hankalaa, jolloin mieleenpainuvasti koetaan se mitä ei osata, mutta osaamisen ja oivaltamisen tunnetta ei helposti synny. Pienemmän kokonaisuuden kuten oman huoneen sisustuksen suunnittelu tai ihan pienen asunnon tai vaikkapa kylpyhuoneen sommittelu voi olla palkitsevampaa. Mikäli pohjapiirroksia kuitenkin halutaan tehdä, mittakaavat 1:100 ja 1:50 ovat käteviä käytettäväksi. Pienen koulun pohja mahtuu A3 -kokoiselle paperille 1:100 mittakaavassa. Huoneet taas mahtuvat 1:50 mittakaavassa yleensä A4 -paperille.

Tutki ja opi

Julkisten sisätilojen tutkimus voidaan helpoimmin aloittaa omasta koulusta. Oman koulun tutkimisessa lähdetään liikkeelle nykytilanteesta ja katsotaan taloa sellaisena kuin se nyt on. Koulurakennuksia on monenlaisia - koulu voi olla perinteinen puinen kansakoulu, vastavalmistunut modernin arkkitehtuurin huippuluomus, 1800-luvun mahtava uusrenessanssipalatsi tai pikkuruinen viipalekoulu ahtaaksi käyneen 1950-luvun roiskerapatun koulun pihalla. Kaikissa on omat erityispiirteensä. Kuhunkin oppiaineeseen ikäluokan ja opetussuunnitelman mukaan sovitettua aineistoa ei Suomessa juuri ole saatavilla, yleistä sen sijaan kyllä. Kerro koulustasi -sivusto osoitteessa <http://www.edu.fi/projektit/tammi/kerrokoulustasi/> käsittää perusteellisen aineiston

oman koulurakennuksen havainnointia ja tutkimista varten. Kerro koulustasi -sivustolta on printattavissa A4 -kokoiset lomakkeet sekä sisätilan havainnointia että historiatietojen keräämistä varten.

Yksityiskohdat ja huonelomakkeen täyttö

Koska rakennuksen arkkitehtuurin hahmottaminen vaatii yleensä aikaa ja jonkin verran vaivannäköä ja tarkkaa havainnointia, seuraavat tehtävät ohjaavat työhön rakennuksen yksityiskohdista käsin, vähitellen kohti sen yleisarkkitehtuuria. Rakennus käydään läpi nk. huonelomakkeen avulla pienimmistä piirteistä suurimpiin ja vasta sen jälkeen paneudutaan sisätilan interiöörin kokonaisvaltaisempaan kuvaamiseen.

Julkiset tilat

Keskitytään rakennuksen julkisiin tiloihin, joita koulussa ovat käytävät, aulat, portaikot, juhla- ja/tai voimistelusalit, ruokala ja luokkahuoneet. On huomattava, että kouluissa julkinen käyttö riippuu vuorokauden ajasta siten, että kaikki tilat eivät aina ole vapaasti käytettävissä.

Saavatko kaikki mennä kaikkiin tiloihin? Onko koulussa kiellettyjä tai salaisia tiloja? Keneltä ne ovat kielletyt tai salatut ja miksi? Ovatko syyt toiminnallisia vai liittyvätkö ne vallankäyttöön? Tehkää aluksi hieman salapoliisityötä ja ottakaa koulutalonne eri osista ihan läheltä makrokuvia, joissa näkyy vain pieni yksityiskohta esineestä, esimerkiksi oven kahvasta. Järjestäkää kuvista näyttely, jossa voi yrittää löytää tai tunnistaa kyseisen paikan tai rakennusosan.

Huonelomake

Huonelomake toimii muistilistana tarkasteltaessa yksittäisen huonetilan rakennettuja muotoja, materiaaleja ja värejä. Piirroksin ja valokuvin voi selventää seikkoja, jotka eivät mahdu kirjattaviksi lomakkeelle. Huoneella tarkoitetaan mitä tahansa sisätilaa siivouskomerosta juhlasaliin. Kullekin tarkastellulle huoneelle täytetään oma lomake. Kaikkiin lomakkeisiin on hyvä täyttää huonetilan nimen lisäksi kohteen yleiset perustiedot: koulun nimi, osoite, lääni, kunta tai kaupunki, kylän tai kaupunginosan nimi ja numero, lomakkeen täyttäjän nimi ja päiväys.

Kohtaan huone kirjoitetaan huoneen nimi, joka on yleensä peräisin sen käyttötarkoituksesta. Nimet ovat olleet suomeksi yleensä vasta tällä vuosisadalla, sitä ennen ruotsiksi tai valtion kouluissa joskus venäjäksi ja keskiajalla latinaksi. Minkälaisia ovat olleet koulun tiloista käytetyt nimitykset tai murrenimet ennen ja minkälaisia ne ovat nyt? Yleensä tilan nimi muuttuu silloin, kun huonetilan käyttö muuttuu mutta ei aina.

Huoneesta saa kätevän pohjan havaintojen merkitsemistä varten piirtämällä siitä luonnoksen joko käsivaraisesti tai mittaamalla. Kuvaan on hyvä liittää päämitat numeroin. Huoneen sivujen keskinäiset suhteet selviävät metrimitalla tai askelmitoin. Huonelomakkeessa on varattu tila kunkin huoneen interiöörin materiaalien, muotojen ja värien kuvaamiseksi. Luettelo toimii samalla muistilistana. Seuraavassa on esitetty joitain vihjeitä ja esimerkkejä sisätiloissa käytetyistä rakennus- ja pintamateriaaleista. Tarkempia nimityksiä voi kysyä rakennusalalla toimivilta tuttavilta, koulua silloin tällöin korjaavilta remonttimiehiltä tai rautakaupasta.

Sisätilan kattomuodot

Sisäkaton muoto on vanhemmissa kouluissa usein tasainen, uudemmissa sisäkatto voi sen sijaan olla hyvinkin taitteinen ja monimuotoinen. Katto voi olla rapattu, puulla paneloitu, siinä voi olla maalauksia tai vanha katto voi olla peitetty uudesta materiaalista tehdyn alakaton sisään (esim. metalliset alakattosäleet, -ritilät ja -laatat). Kappaholvilla tarkoitetaan noin 60–90 sentin välein toisistaan olevien ratakiskojen varaan tiilellä holvattua kattorakennetta, joka oli yleinen 1900-luvun alussa. Keskellä kattoa on usein ollut kipsistä tai paperimassasta muotoiltu kattorosetti valaisimen kohdalla.

Sisäseinät

Seinät kuvaillaan kaikki erikseen. Ne voivat olla rapattuja, tiiltä puhtaaksimuurattuna tai maalattuna, kipsi- tai lastulevyllä, puupaneelilla tai tapetilla päällystettyjä. Niissä voi olla seinä- ja koristemaalauksia ja boordinauhoja. Joskus on käytetty myös käsittelemätöntä raakalautamuottiin valettua betonipintaa. Puhtaaksimuurattua eli rappaamatonta tiiltä on joissain arkkitehtuurityyleissä kuten 1950-luvulla käytetty sisäpinnoissa arkkitehtonisena tehokeinona. Tiililimitykselle voidaan etsiä rakennusoppaista nimi. Mistä materiaalista rakennettu sisäseinä on oppilaiden mielestä viihtyisä?

Luonnonvalo ja ikkunat

Ikkunoista kirjataan ruutujako (esim. pikkuruutuinen, kuusiruutuinen, T-ikkuna, yksiruutuinen tms.), tuuletusikkunat ja terveysikkunat, ovatko ikkunat sisään- vai ulosaukeavat ja onko niihin lisätty lämpölaseja. Ikkunalistat, karmit ja puitteet sekä heloitus – saranat, aukipitohelat ja kiinnipitohelat sekä materiaali (yleensä puu, alumiini, teräs tai muovi) kirjataan. Joissain vanhemmissa rakennuksissa, joiden arkkitehtuurille julkisivun symmetria oli niin tärkeä, että ulkoseinään maalattiin ikkunan näköinen nk. valeikkuna. Tarkista onko huonetilassa valeikkunoita; ne eivät näy sisälle päin.

Ovet

Kohtaan ovet kirjataan pääsisäänkäynnin, luokkien ja parvekkeiden ovet. Materiaaliltaan ovet voivat olla puu-, lasi- tai metalliovia ja niissä voi olla ovi-ikkunoita. Sanalla peiliovi ei tarkoiteta peililasia vaan puuovea, jossa on puusta höylättyä koristeellisiakin kenttiä. Palo-ovet ovat metallia ja ne on yleensä pidettävä kiinni. Kussakin erityyppisessä ovelle on yleensä siihen sopivat ovilistat ja heloitus, saranat, vedin- tai työntölevy tai molemmat ja ne voivat olla maalattuja, lakattuja, ootrattuja (puunjäljitelmämaalaukset) jne. Avautuuko ulko-ovenne ulos vai sisäänpäin? Piirtäkää vedin ja kirjoittakaa piirroksen, mistä materiaalista hela on tehty, minkä värinen se on.

Lattia

Lattia voi olla kiveä, betonia, tiiltä, keraamista laattaa, mosaiikkibetonia, puuta, lautaa, parkettia, linoleumia, nk. Hovilaattaa, muovimattoa jne. Lattian jalkalista on useimmiten puuta tai joskus laastista muotoiltu.

Kiintokalusteet

Kiintokalusteilla tarkoitetaan sellaisia kalusteita, joita ei voi rikkomatta poistaa; kaapistoja, työpöytiä, vitriinejä, komeroita, liitutauluja ja muita kiinteitä opetusvälineitä. Tärkeitä huonetilan

toiminnalle ovat talotekniset varusteet kuten valaisimet, lämpöpatterit, kaakeliuunit, peltikuoriset pönttöuunit ja muut lämmityslaitteet.

Rakennusosien värit

Värisävyjä voi kuvailla ainakin kolmea päämenetelmää käyttäen: ensinnäkin sanallisesti tavanomaista arkikielen värisanastoa käyttäen – mm. vaaleansininen, helmenharmaa – ja toiseksi leikkaamalla kaupan maalikartoista haluttua värisävyä vastaava värilappu. Kolmas, havainnollisin ja vaikein tapa on sekoittaa värimallit itse esim. vesi- tai akryylivärein ja liittää ne inventointiin. Lomakkeen väri kohtaan kirjataan maalityyppi, esim. kalkkimaali, öljymaali, lateksi, jos rakennusosan väriä on maalaamalla muutettu.

Interiöörin arkkitehtoniset koristeet

Koristeosat kohtaan kirjataan erityisen koristeelliset interiöörien osat. Koristeosien runsaus riippuu olennaisesti arkkitehtuurityylistä. Kaikkina aikoina on arkkitehtuurissa pidetty joitain tiettyjä elementtejä arvokkaina ja juhlavina. Mitä ne ovat Teidän koulussanne? Klassiset pylväät kapiteeleineen ovat olleet suosittuja uusklassismin ja empiren aikana (1780-1850) sekä 1920-luvulla.

Sisätilan arkkitehtuuri

Aulat, portaikot, käytävät ja juhlasalit ovat koulun tärkeimmät sisätilat, joiden välittämän viestin luominen on ollut kouluarkkitehdin tärkeimpiä haasteita. Max Oker-Blom kirjoitti 1910 kirjassaan Kouluhuylia: ”Se ylevä tehtävä, mikä koululle on uskottu, velvoittaa luomaan pienimmällekkin kyläkoululle arvonmukaisen ulkoasun [...], liiallisuus ja ylellisyys eivät ole miksiäkään koristuksiksi talolle, jonka tehtävä paremmin on sopusoinnussa yksinkertaisen arvokkuuden kanssa. Henkiselle työlle on empimättä eduksi kaikki sellainen, mikä on omaansa ylläpitämään valpasta ja hilpeää mielialaa [...], valoisampi ja kirkkaampi väri ei yleensä ole kalliimpi kuin tumma ja ruma.”

Pohdi, miksi rakennus on sellainen kuin on. Luuletko arkkitehdin toiveiden, unelmien ja visioiden toteutuneen? Jos arkkitehti on vielä elossa, hänen kanssaan voi sopia haastattelusta ja kysyä, minkälainen koulu olisi, jos arkkitehti olisi saanut toteuttaa sen toiveidensa mukaisesti.

Tilaratkaisut edustavat pedagogista ajattelua

Koulutalon tilojen liittyminen toisiinsa on pitkälti seurausta koulun rakentamisaikaisesta opetussuunnitelmasta ja opetuksen sisällöstä. Opetusmenetelmät ja työtavat ovat määränneet sen, miten koulun tilat liittyvät toisiinsa ja miten tilojen keskinäinen hierarkia on osoitettu. Tilaratkaisuja ovat esimerkiksi sydänseinä, keskikäytävä, sivukäytävä, paviljonki, solukoulu kotiluokkineen, hallikoulu, oppimisareena, sisäkatu, avoimet oppimisympäristöt jne. Miten Teidän koulutalossanne näkyvät em. kasvatusperiaatteet ja uutuudet?

Tilojen sisäinen hierarkia

Pohtikaa, miten väreillä ja arkkitehtonisilla koristeilla säädellään tilojen arvokkuutta ja keskinäistä hierarkiaa, minkälainen vaikutus on valoisuudella eli ikkunoiden ja valaisimien määrällä ja laadulla. Toimiiko hierarkia rakennuksessa niin kuin on tarkoitettu? Miten tasoeroilla voidaan korostaa

valtaa? Minkälainen hierarkia eri huonetilojen ovien välille muodostuu (ovien koko, muoto, väri,...)?

Liikennevuot

Liikennevuot rakennuksessa huonetilojen välillä keskittyvät luonnollisesti julkisiin tiloihin auloihin, portaikkoihin ja käytäviin. Pohtikaa, minkälaisia liikennevirtoja rakennukseen muodostuu.

Miten kurinpito ja valvonta näkyvät huonetilojen järjestyksessä? Ovatko jotkut tilat koulussa pelottavia oppilaille tai pelottavia opettajille? Kokevatko lapset jotkut paikat uhkaavina? Entä mitkä tilat koulussa ovat positiivista kunnioitusta herättäviä?

Alkuperäinen käyttötarkoitus?

Onko koulunne alun perin rakennettu kouluksi? vai onko sillä ollut muita käyttötarkoituksia?

Minkälainen koulurakennus oli alun perin? Näkeekö koulun arkkitehtuurista, koristeista ja materiaaleista sen rakentamisajan? Tietoja löytyy rakennuspiirustuksista, vanhoista valokuvista, kouluhistoriikeista, paikkakuntahistorioista, vanhoista sanomalehdistä ja muistitietoina ihmisiä haastatteleamalla. Vertaamalla rakennuksen nykytilaa rakennuspiirustuksiin ja vanhoihin valokuviin voidaan päätellä, minkälainen talo on ollut aiemmin. Mitkä ovat olleet huoneiden aiemmat käyttötarkoitukset? Kirjoittakaa pohjapiirustukseen tai luetteloksi, mitä tiloja koulussa on nyt tänä päivänä. Mihin tarkoitukseen huoneet on rakennettu? Näkyykö aiempi käyttö huoneessa vielä?

Arkkitehtuurista

Tutki rakennuksen muotoon eli sen arkkitehtuuriin vaikuttaneita tekijöitä. Rakennuksen arkkitehtuuriin ovat vaikuttaneet seuraavat seikat: rakentamisaikana yleisesti käytössä olleet rakennusmateriaalit, kustannusarvio (kuinka paljon rahaa hankkeeseen oli käytettävissä) sekä luonnollisesti huoneohjelma (rakennuksen toiminnan asettamat vaatimukset).

Onko koulutalonne suojeltu? Asemakaavassa, joka löytyy kaupungin tai kunnan teknisestä virastosta, saattaa olla tieto rakennuksen suojelusta. Koskeeko suojelu vain ulkoasua vai myös sisätiloja? Kaavassa on lyhyet ohjeet siitä, miten korjauksia pitää tehdä. Onko kaava mielestänne hyvä vai pitäisikö sitä muuttaa?

Koulun symbolit ja logo

Onko koulurakennuksissa koristeosia, vaakunoita, kirjoituksia tai muita yksityiskohtia, joista voi sommitella koululle logon tai tunnuksen? Valitkaa jokin yksityiskohta, joka mielestänne parhaiten symbolisoi koulunne arkkitehtuuria, luonnetta ja olemusta ja sommitelkaa aihetta käyttäen esimerkiksi huivi, solmio tai muu hyötyesine.

Koulun kello soi...

Usein kello soi kouluissa oppituntien ja välituntien alkamisen merkiksi. Minkälainen kello koulussanne on? Mistä sitä soitetaan, kuka sitä soittaa? Entä miten ennen ilmoitettiin tuntien alkamisesta?

Koulun nimi	Alue
Osoite	HISTORIATIEDOT
Lääni	Täyttäjä
Kunta	
Kylä/kaupunginosa	Päiväys
Suunnittelutiedot	
Rakentaminen	
Arkkitehtuurityyli	
Tilaratkaisu	
Rakenteet	
Aiemmat käyttötarkoitukset	
Nimet	
Käytetyt lähteet	
Liitteet	

Koulun nimi	Alue
Osoite	HUONELOMAKE
Lääni	Täyttäjä
Kunta	
Kylä/kaupunginosa	Päiväys
MATERIAALIT JA MUODOT	VÄRIT
Katto	
Kattolistat	
Seinät 1–4	
Ikkunat	
Ikkunalistat	
Ovet	
Ovilistat	
Lattia	
Jalkalistat	
Kiintokalusteet	
Huonetilan erityispiirteet	

*Ideoita rakennusperinnön opetukseen, Heljä Järnefelt
Sisätilat havainnoinnin kohteena, Seija Linnamäki*

*Artikkeli on julkaistu Euroopan rakennusperintöpäivien 2007 teemajulkaisussa
Käy sisään! Stig in! Julkiset sisätilat Offentliga interiörer*

Lähdön ja saapumisen paikat –teema opetuksessa

HUOMAA YMPÄRISTÖSI – TUTKI KOHTEEN HISTORIAA

Paikkakuntasi tärkeä saapumiseen tai lähtemiseen liittyvä rakennus

Valitse tutkimuskohteeksi esimerkiksi linja-autoasema, rautatieasema, sataman odotushuone, lentoasema, tullitalo, kestikievari tai maitolaituri.

- Miksi ja koska se on rakennettu?
- Millaisessa paikassa se sijaitsee?

Rakennuksen merkitys paikkakunnalla aikojen kuluessa

Taustatietoa:

- 1910-luku: Toinen sortokausi, Suomen itsenäistyminen, kansalaissota
- 1920-luku: Säännöllinen bussiliikenne alkoi.
- 1930-luku: Kaupankäynti vilkastui, matkustaminen lisääntyi.
- 1940-luku: Sota-aika: miesten sotaan lähtö, sankarivainajat, sodista paluu, sotalapset, evakot
- 1950-luku: Maalaiset alkoivat käydä enemmän kaupungissa.
- 1960-luku: Kaupungistuminen ja muuttoliike maalta kaupunkeihin, siirtolaisuusaalto Ruotsiin, lisääntyvä laivaliikenne Ruotsiin ja lentoliikenne.
- 1970-luku: Henkilöautojen ja ulkomaan matkailun yleistymisen
- 2000-luvulla. . .

Rakennuksen merkitys paikkakunnalla aikojen kuluessa

- Liittyykö rakennukseen merkkihenkilöitä? Keitä? Millaisia ihmisiä he ovat olleet?
- Selvitä, mitä merkittäviä asioita rakennuksessa on tapahtunut eri vuosisatoina ja 1900-luvun eri vuosikymmeninä.
- Miten rakennus liittyy sinun, perheesi ja ystäviesi elämään tänään?

Rakennus tänään

- Onko rakennus edelleen alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan? Jos ei ole, niin mitä toimintaa siinä nykyään on? Miksi se ei enää ole alkuperäisessä käytössä? Mitä mieltä olet sen tämänhetkisestä käytöstä? Miksi?
- Haastattele luokka- ja koulukavereita tai ohikulkijoita siitä, mitä mieltä he ovat rakennuksen nykykäytöstä.

Tutki rakennusta ja sen ympäristöä, pohdi kehitystä

Tutki rakennuksia ja rakennelmia. Pohdi niiden tilankäyttöä, viihtyisyyttä ja terveellisyyttä. Miten ympäristönäkökohdat voitaisiin ottaa paremmin huomioon?

Voit käyttää kohteen tutkimisen apuna vanhoja karttoja, pohjapiirroksia, valokuvia tai piirroksia rakennuksesta.

- Kuka rakennuksen on suunnitellut? Mistä materiaalista se on rakennettu? Onko sen

ulkomuoto, esim. väritys, materiaalit, lisärakennelmat, muuttunut aikojen kuluessa?

- Piirrä sarjakuva tai tee seinälehti rakennukseen liittyvästä tapahtumasta. Sarjakuva- tai seinälehdistä kootaan näyttely luokan tai koulun seinälle.
- Laadi teemasta ristisanatehtävä tai tietokilpailu.
- Kirjoita rautatieaseman, linja-autoaseman, lentoaseman, satamaterminaalin tai laiturin tarina: millaisia vaiheita se on nähnyt ja kokenut, ja miten se nyt kokee elämänsä. Tarinat voidaan koota antologiaksi, joka kuvitetaan rakennusten kuvilla.
- Valokuvaa rakennusta ja sen yksityiskohtia ja kokoa kuvista pienoisenäyttely.
- Mikä merkitys on lähtemiseen ja tulemiseen liittyvien rakennusten yksityiskohdilla?
- Tutki rakenteellisia muotoja ja yksityiskohtia, esimerkiksi: Miten ovet sijoittuvat rakennuksen julkisivuun? Mitä ovenkahvan muoto viestittää? Mikä on kynnyksen tehtävä?

Kirjallisuusantologian kokoaminen

Etsitään kirjallisuudesta tekstejä, romaanikatkelmia, runoja, jotka kuvaavat satamia, lentokenttiä, rautatie- tai linja-autoasemia ja kootaan niistä pieni lukemisto. Antologia voidaan myös rakentaa omista *Saapumisen ja lähtemisen* runoista ja novelleista tai voidaan tehdä yhdistelmäjulkaisu. Omien tekstien aiheena voi myös olla rakennuksiin liittyvät tunnelmat. Otsikkovaihtoehtoja: *Lähdön tuskaa* tai *Saapumisen riemua*.

RYHDY TOIMIMAAN, TARTU KYNÄÄN, VAIKUTA

Kirjoitus tai video rakennuksen puolesta

Vanhat rautatieasemat, satamarakennukset, lentokentät, laiturit jäävät pois käytöstä ja niiden tilalle rakennetaan uusia. Vanhan rakennuksen purkaminen herättää usein vastarintaa. Kirjoita kirje tai mielipideteksti tai kuvaa video, jonka tavoitteena on puolustaa jonkin itsellesi tärkeän vanhan rakennuksen säilyttämistä.

Tutkimusraportti

Valitaan jokin saapumisen tai lähtemisen rakennus ja käydään tarkkailemassa, miten ihmiset siellä toimivat. Mitä palveluja he käyttävät? Miten rakennus toimii käyttäjien näkökulmasta? Miten rakennuksen palveluita ja toimivuutta voisi parantaa käyttäjien näkökulmasta? Havainnot raportoidaan. Esitetään myös parannusehdotuksia. Mietitään myös, miten ehdotukset voisi saattaa kunnan päättäjien tiedoksi.

TUTKI KARTTAA JA PÄÄTTELE KEHITYKSESTÄ

Aineistona kotiseudun eri-ikäiset peruskartat

- Miten liikenneverkko on muuttunut ja miksi?
- Mitä kartta kertoo erilaisista liikkumismahdollisuuksista eri aikoina ja liikkumistapojen muuttumisesta?
- Miten liikenneverkon kehitys on muuttanut yhteisön rakennetta ja ympäristön viihtyisyyttä ja terveellisyttä?
- Miten liikenneverkkojen kehitys on muuttanut lähdön ja saapumisen paikkoja ja miksi?
- Tutustu paikkaan, joka oli aikaisemmin tärkeä lähdön ja saapumisen paikka, mutta jonka

käyttötarkoitus on muuttunut. Mikä alueella nyt muistuttaa vanhasta?

- Etsi Suomen kartalta erilaiset portit ulkomaille.

Päätelytehtävä vanhoista kartoista

Etsi vanha rautatiekartta esimerkiksi internetistä. Etsi kartasta kolme rautatieasemaa, jotka ovat merkittäviä rautatieliikenteen solmukohtia.

Kouvola Marjoniemi Savo Mieho Lappakoski Harju Haarankallio Multämäki Korvenlaita Mattinen Törrö Selänpää Konka Honkala Kalso Horppu Vuohijärvi Joutsenlahti Kirjokivi Loikanlahti Hillosensalmi Orilampi Luotomurto Voikoski Mouhu Kinni Outinen Varpanen Haarala Mäntyharju

1940-luvun rautatieaikataulusta Kouvolan ja Mäntyharjun välillä sijaitsevien asemien ja seisakkeiden nimistä voidaan päätellä, että rautatie kulkee hyvin vesistörikkaalla seudulla. Mainitse sellaisia rautatieasemia ja pysäkkejä kyseiseltä rataosuudelta, joiden nimet viittaavat sijaintiin vesistön varrella.

SUUNNITTELE VANHASTA UUTTA

Rautatieasemasta taidemuseoksi

Pariisiin vuoden 1900 maailmannäyttelyyn rakennettu Orsay-rautatieasema oli vuoteen 1939 saakka Ranskan lounaisen rautatieverkon pääasema. Asema palveli sittemmin erilaisissa tehtävissä, mm. postituskeskuksena pakettien lähettämiseen sotavangeille toisen maailmansodan aikana.

Rautatieasema sulki ovensa vuoden 1973 alussa. Jo vuonna 1975 harkittiin uuden museon sijoittamista aseman tiloihin. Toisaalta asemaa uhkasi myös purku ja sen korvaaminen uudella laajalla hotellikompleksilla. Uusi museo vihittiin käyttöön vuonna 1986. Museo keskittyy länsimaiseen taiteeseen vuodesta 1848 ensimmäisen maailmansodan alkuun.

Uusi käyttösuunnitelma

Onko lähiympäristössäsi jokin lähdön ja saapumisen paikka, joka ei ole enää alkuperäisessä käytössään? Millaiseen käyttöön se oli alun perin suunniteltu? Millaiseen muuhun käyttöön se mielestäsi voisi sopia? Ideoi ja tee suunnitelma.

Tutki rakennusten värejä:

- Minkä värisiä ovat lähtemisen ja saapumisen paikat?
- Ovatko eri-ikäiset rakennukset erivärisiä?
- Liittyykö eri kulkuvälineiden lähtö- ja saapumisrakennuksiin omia tunnusvärejä?
- Voiko väreillä ilmaista liikettä?

Suunnittele tutkimaasi rakennukseen vanhojen symbolikuvien tilalle uudet

Miten lähtemiseen liittyvää liikkumista ohjataan symbolikuvin? Tutki liikettä ja sen symbolikuvioita, joita löydät lähtemisen ja tulemisen paikoista.

- Millaisia toimintoja symboleilla kuvataan?
- Miten kulkusuunta osoitetaan?
- Miten symbolit rakennukseen sijoitetaan?

Asema ja nuoret – parannussuunnitelma

Ilmaisut ”aseman lapset” tai ”aseman jengi” ovat usein sävyltään kielteisiä, ja ne liitetään nuorten häiriökäyttäytymiseen. Tehkää ryhmässä paikkakuntasi asemarakennuksen käytölle ja sen lähiympäristölle sellainen toimintasuunnitelma, että se voisi myönteisellä tavalla palvella nuorten tarpeita.

ETSI PAIKAN HENKEÄ

Halki vuosisatojen kristityt ovat vaeltaneet satoja jopa tuhansia kilometrejä päästäkseen Santiago de Compostelan kaupunkiin. Tutustu tietoja etsimällä Santiago de Compostelan historialliseen pyhiinvaelluskohteeseen.

- Pohdi, millaisia ovat pyhät paikat yleensä. Mikä tekee jostakin paikasta pyhän? Mitä pyhiinvaellus merkitsee vaeltajalle?

Etsi Unescon maailmanperintölistalta saapumiseen ja lähtemiseen liittyviä rakennuksia: satamia, rautateitä, kauppapaikkoja, vaellusreittejä. Pohdi, miten lähteminen ja saapuminen näkyvät paikassa. Tutki myös muita lähdön ja saapumisen paikkoja.

- Kuka lähti, kuka saapui, minne, miksi? Millainen tunnelma paikassa on? Pohdi kohteen tai kohteiden arvoa tänä päivänä. Mikä tekee niistä maailmanperintöä? Mitä on maailmanperinnön arvo? Maailmanperintölista löytyy osoitteesta www.unescokoulu.fi.

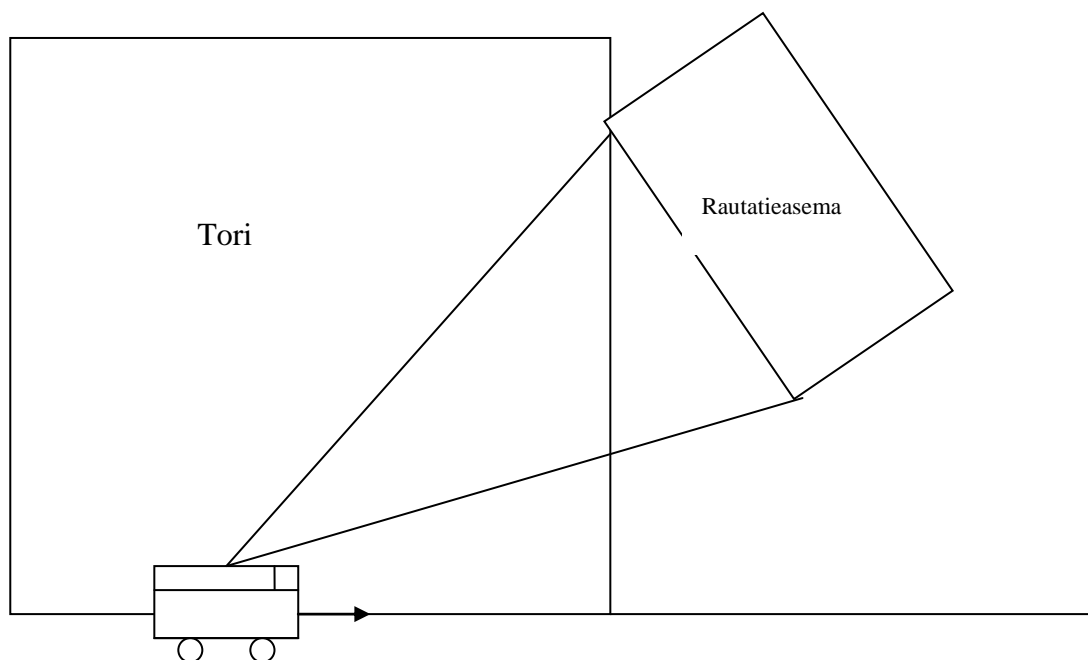
RATKAISE MATEMAATTINEN ONGELMA

Leo Pahkin, Opetushallitus

Matti ja Tuomas ovat innokkaita matematiikan opiskelijoita. Heitä kiinnostavat kaikki ympärillä tapahtuvat asiat, ja he ovat hyviä tekemään mielenkiintoisia havaintoja. Matematiikan avulla he pyrkivät löytämään ratkaisuja arkipäivän ongelmiin.

Seuraavassa tarinassa Matti ja Tuomas seikkailevat liikenteen rakennuksissa ja rakennelmissa ja niiden välilläkin. Monen monta ongelmaa tulee esiin, joissa voit auttaa heitä. Tarvitset avuksesi kynän, viivoittimen, harpin ja paperia. Jos olet tutustunut geometrian dynaamisiin tietokoneohjelmiin, niin monet näistä ongelmista on konstruoitavissa niiden avulla. Yhden tällaisen (Geometricricks) voit imuroida ilmaiseksi esim. opetushallituksen [www-sivuilta](http://www.edu.fi). www.edu.fi -> perusopetus tai lukiokoulutus -> matematiikka -> oppimateriaalia verkosta. Samasta paikasta löydät myös ohjeet ohjelman käytöstä.

Matti ja Tuomas ovat lähteneet turistiryhmän mukaan kiertämään vanhaa kaupunkia. Bussi kiertää eri kohteissa ja pojat ovat innokkaita ottamaan valokuvia. Turistibussi on ohittamassa toria oheisen kuvan mukaisesti suoraan eteenpäin liikkuen. Torin vieressä viistosti sijaitsee historiallisesti merkittävä rautatieasema. Tuomakselle tulee mieleen ongelma: mihin kohtaan linja-autonkuljettajan tulisi pysähtyä valokuvaushetkeä varten, että turistit saisivat mahdollisimman leveän kuvan julkisivusta muistokseen?

Samaa ratkaisua käytetään jääkiekossa ja jalkapallossa, kun halutaan löytää parhaat maalintekopaikat. Maali näkyy silloin samassa kulmassa.

Turistirymä jalkautuu hetken päästä torille, ja suuri osa heistä suuntaa tuolle rautatieasemalle. Myös Matti ja Tuomas menevät sinne muiden mukana. Ihmisiä kiirehtii heidän ohitseen päämääränään ehtiä lähteviin juniin. Junia tuntuukin tulevan ja menevän jatkuvasti.

– Hei, katso! Tuolla on aikataulut. Katsotaanko, millä junalla pääsemme kotiin tämän päivän päätteeksi? huudahtaa Tuomas.

Ok! vastaa Matti. Ja pojat suuntaavat aikataulujen luokse.

– Kuules Matti, oletko koskaan miettinyt seuraavaa asiaa? Tuomas kysyy hetken aikatauluja tarkasteltuaan.

– Oletetaan, että juna lähtee rautatieasemalta A aamulla klo 8.00 ja saapuu rautatieasemalle B iltapäivällä klo 13.00. Seuraavan päivänä juna lähtee paluumatkalle klo 9.00. Onko olemassa paikkaa, jossa juna on täsmälleen samaan aikaan päivästä kuin edellisenäkin päivänä? Oletetaan, että junat etenevät tasaisella nopeudella ilman pysähdyksiä.

– En, mutta otetaanpa paperia ja tutkitaan, sanoo Matti ja alkaa kaivaa paperia ja kynää repustaan.

Hetkeä myöhemmin asia on molemmille päivänselvä.

Pian ryhmä on koossa ja nousee bussiin jatkaakseen kierrostaan. Seuraavaksi matkaopas kertoo saavuttavan vanhalle satama-alueelle, josta laivoja on lähtenyt kaukaisille maille. Mukanaan ne ovat vieneet kotimaisia tuotteita ja paluukuormana ne ovat tuoneet tarvikkeita, joita ei maastamme saanut. Bussin pysähdyttyä pojat ryntäävät välittömästi rannalle katselemaan laivoja. Tuomas havaitsee kaukana laivan, joka muistuttaa vanhaa purjelaivaa.

Laiva on redillä (ankkuroituneena) sataman ulkopuolella. Tuomakselle herää heti suuri halu ratkaista, kuinka kaukana laiva on. Kuinka poikien tulee menetellä? Mukanaan heillä ei ole taskulaskimia eikä mittausvälineistöä.

– Huh, huh, olipas visainen problema, Matti toteaa.

– Mutta ratkaistiinpa se kuitenkin. Olipa hyvä, että peilaukset, siirrot ja kierrot ovat vielä hyvässä muistissa matematiikan oppitunneilta.

Tehtävät on koostettu Opetushallituksen asiantuntijoiden ehdotuksista

Maantiede: Lea Houtsonen

Kuvataide: Heljä Järnefelt

Historia ja yhteiskuntaoppi: Kristina Kaihari-Salminen

Kestävä kehitys: Marja-Leena Loukola

Filosofia ja elämäntietä: Antti Lönnblad

Äidinkieli ja kirjallisuus: Pirjo Sinko

Lukiokoulutus: Anneli Tella

Matematiikka: Leo Pahkin

Asemabongaus harrastuksena

Useimmat ovat kuulleet lintujen bongaamisesta, mutta rautatieasemien bongaaminen, jota minä harrastin opiskeluaikoina, on paljon harvinaisempi harrastus. Jokaisella asemalla, jossa kävin, piti ottaa valokuva, jossa seison aseman nimikyltin alla. Asemien bongaaminen oli hyvä tekosyy kierrellä ympäri Suomea ja tutustua joka kolkkaan, johon juna vei – Hangosta Kolariin ja Porista Nurmekseen.

Asemapaikkakunnalla viivytettiin välillä vain puoli tuntia, joskus melkein koko päivä – riippuen aikatauluista. Mielenkiintoisia olivat rautatieläiskaupungit, kuten Kouvola, Seinäjoki tai Pieksämäki, joissa koko kaupungissa aisti rautatien merkityksen. Toisaalta oli jännittävää matkustaa yöjunalla päästäkseen vaikkapa Rovaniemen ja Kemijärven välissä sijaitseville pienille seisakkeille Vikaan ja Misiin, joissa sai odottaa koko päivän seuraavaa juna. Ajan kuluksi ehti käydä ylittämässä kävellen napapiirin ja käydä katsomassa Kuluksen entistä seisaketta, jossa oli jäljellä hylätty asemarakennus koivunvesojen keskellä ja penkki ratapenkalla. Kuluksen ei päässyt edes maantietä, joten rautatie oli ainoa yhteys ulkomaailmaan. Enää ei jäljellä ole seisaketta eikä yhtäkään asukasta.

Asemia bongatessa oli hauska huomata, kuinka merkittäviä paikkoja asemat ovat vielä henkilöautojen valtakaudellakin. Pienilläkin asemilla päivän ainoan junan saapuessa kävi hyöriä, kun mummut ja vaarit saattoivat kaupunkiin lähteviä lapsenlapsia junaan, ulkomaalaiset turistit saapuivat junalla vuokramökkillensä ja paikkakuntalaiset tulivat kesäpäivänsä ratoksi katsomaan asemalle saapuvaa juna ja aistimaan tuulahdusta kaupungista.

Nyt vuosia myöhemmin on hauska selata valokuva-albumia, jossa bongatut asemat ovat aakkosjärjestyksessä Aavasaksasta Ähtäriin. Moni asia on ehtinyt jo muuttuakin: kuvissa näkyy moni sittemmin lakkautettu seisake Monnista Horppuun ja Tornio-Pohjoisesta Hillosensalmeen, muuttuneita maisemia vaikkapa Jyväskylältä ennen hienoa Matkakeskusta tai Valimosta ajalta, jolloin lasisten toimistotornien paikalla kasvoi leppikköä.

~ Jussi Iltanen maantieteilijä, kustannustoimittaja ~

Kysymyksiä bongaaajan tekstistä:

- Missä kaupungeissa kertoja aisti erityisen voimakkaasti rautatien olemassaolon?
- Pohdi, miten kyseiset kaupungit sijaitsevat rautatieverkostossa.
- Rautatieasemilla voi tarkkailla erilaisia rautatieasemalle tulleita ihmisryhmiä ja sitä, miksi he olivat tulleet rautatieasemalle. Mainitse esimerkkejä erilaisista ihmisryhmistä, joita Jussi Iltanen havaitsi asemilla bongailumatkoillaan.
- Millaisena hänen aistimansa rautatieasemien ilmapiiri näyttäytyy hänen kuvauksessaan?
- Miksi monet asemanseudut ovat viime vuosikymmeninä voimakkaasti muuttuneet?
- Miten bongausmatkat on dokumentoitu?

Kuva:
Jussi Iltasen
asemabongausmatka
Ähtäriin.
Jussi Iltasen
kokoelma.

Puistot ja puutarhat -teema opetuksessa

Puistotutkimuksessa otetaan käyttöön eri aistit havainnoitaessa ja arvioitaessa omaa ympäristöä. Samalla opitaan tärkeitä vaikuttamisen taitoja. Harjoitus tehdään kahden hengen työpareina tai kolmen hengen ryhmissä. Jokainen työpari/työryhmä valitsee oman tutkimuspuistonsa. Puisto etsitään aluetta kuvaavalta suurimittakaavaiselta kartalta ja selvitetään myös puiston nimi.

Tutkimuksen vaiheet

1. Kartta

Hahmotellaan maastossa omasta tutkimuspuistosta suurehko karttaluonnos A4-paperille. Rajataan puistoalue kartalle ja merkitään siihen puiston "pohjapiirros" käytävineen, metsä-, kallio-, vesi- ja istutusalueineen sekä rakennelmineen. Merkitään karttaan karttamerkkien selite sekä puiston nimi.

2. Aistikävely

Suunnitellaan karttaa apuna käyttäen kävelyreitti omassa puistossa. Kävelyreitit varrelta valitaan viisi pysähdyspaikkaa. Kierretään reitti ja pysähdytään kussakin viidessä kohteessa. Kussakin kohteessa yksi havainnoijista sulkee silmänsä ja yksi merkitsee muistiinpanoihin havainnoitsijan tekemiä havaintoja kohteesta. Havaintoja tehdään eri aistien avulla: Mitä ääniä kuulet (luonnonääniä, ihmisten ääniä, liikenteen ääniä, työn ääniä...)? Ovatko äänet voimakkaita vai heikkoja? Mitä hajuja tunnistat?

Eri kohteissa vaihdetaan havainnoijaa ja kirjaajaa siten, että kukin ryhmän jäsenistä toimii vuorollaan havainnoijana ja kirjaajana. Kustakin kohteesta tehdään omat muistiinpanot.

3. Arviointi

Arvioidaan puistoa yleisesti seuraavien ominaisuuksien avulla ja käyttäen viisiportaista asteikkoa. Kukin ominaispiirre ruksataan asteikolle työryhmän arvioinnin mukaan. Kullekin riville tulee yksi ruksi.

Puisto on

Kaunis						Ruma
Meluisa						Rauhallinen
Siisti						Sotkuinen
Turvallinen						Turvaton
Yksitoikkoinen						Virikkeitä sisältävä
Rehevä						Karu
Saasteinen						Raikas
Rentouttava						Kiireinen

4. Puiston osat

Arvioidaan puiston eri osien miellyttävyyttä ja tehdään arvioinnista erilliselle paperille kuvaukset: Millaiset osat puistossa ovat miellyttäviä ja miksi? Mitkä osat puistosta eivät miellytä ja miksi?

5. Kasvit

Kuvataan digikameralla ne kasvit puistossa, jotka kyetään tunnistamaan. Käytetään kasvien tunnistamisessa apuna kasviota.

6. Puiston käyttö

Havainnoidaan puiston käyttöä viiden minuutin ajan. Miten puistoa käytetään hyväksi? Kirjataan havainnot muistiin.

7. Haastattelu

Haastatellaan puistossa kahta kävijää. Missä puiston käyttäjät asuvat? Miksi he ovat tulleet puistoon? Mitä he pitävät puistosta? Miten haastateltavien mukaan puistoa pitäisi kehittää? Kirjataan haastateltavien vastaukset muistiin.

8. Eri kävijäryhmät

Pohditaan miten puisto soveltuu eri kävijäryhmille? Miten puiston suunnittelussa on otettu huomioon lapset, vanhukset ja vammaiset puiston käyttäjinä?

9. Kehittämissuunnitelma

Laaditaan omien havaintojen pohjalta puistolle kehittämissuunnitelma, jossa tuodaan esille miten puistoa ja sen eri osia pitäisi kehittää.

10. Puiston esittely

Esitellään tulokset lyhyesti muille ryhmille. Pohditaan yhdessä ovatko tutkitut puistot luonteeltaan ja käyttötavoiltaan erilaisia.

Lähde: Lea Houtsonen - Oma puistoni - oppilaat puistotutkijoina - artikkeli. Puistot ja puutarhat, Euroopan rakennusperintöpäivien temajulkaisu, 2005.

Oma koti -teema opetuksessa

Äidinkielen oppitunnilla

Perehdytään koti-sanalan alkuperään. Mihin perustuu se, että sana onkin alun perin tarkoittanut palaamista metsältä päivän päätyttyä.

Monella on haaveena mummonmökki, punainen tupa ja perunamaa. Koti voi olla kaupungissa tai maalla. Kirjoita aine, millainen on oma koti? Mitä sieltä löytyy, mitä oma koti merkitsee, mitä tarkoittaa kodin henki?

Kielten oppitunnilla

Keskustellaan ja katsellaan kuvia eri maiden kodeista. Miten ne eroavat suomalaisesta kodista?

Ruotsalainen Carl Larsson on piirtänyt lukuisia akvarelleja omasta kodistaan ja esimerkiksi Valkoinen talo on myös koti. Mitä muita tunnettuja ulkomaisia koteja tiedät? Ovatko kodit asukkaidensa näköisiä?

Historian oppitunnilla

Tehdään aikamatka kodin historiaan. Miten koti on muuttunut vuosisatojen aikana? Mistä kaikki alkoi, mitä huonekaluja oli ensin ja miten päivittäiset askareet suoritettiin, mitä tarvittiin? Miten rikkaan ja köyhän koti erosivat toisistaan? Miten on tänä päivänä? Mitä voisimme oppia entisistä ajoista?

Tehdään tutustumiskäynti koti- tai kotiseutumuseoon.

Kuvataiteen tunnilla

Opetellaan näkemään taideteoksista kotiin liittyviä asioita. Taideteoksissa on kautta aikojen kuvattu kotiin ja sen elämään kuuluvia aiheita, joko taustalla tai varsinaisena aiheena. Keisarien Rooman ajoista löytyy mielenkiintoisia kuvauksia, barokin ajan hollantilaiset pienoismestarit kuvasivat kotia ja perhettä hyvin yksityiskohtaisesti ja 1800-luvun biedermeier ja kertaustyyliin suorastaan rakastivat kodinomaisia aiheita. Mitä ne kertovat asukkaistaan?

Miten tulkitset itse oman kotisi joko maalaamalla tai piirtämällä? Millainen on unelmakotisi?

Tehtäväideat laati Turun maakuntamuseon museolehtori Tarja-Tuulikki Laaksonen

Koteja ja pihoja julisteiden askartelu

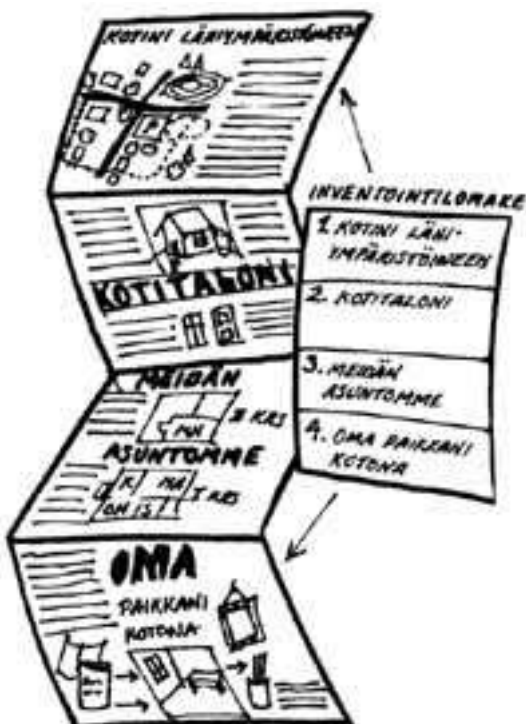
Koteja ja pihoja julisteiden ohjeet perustuvat Keski-Suomen alueen koululaisille vuonna 2003 järjestettyyn julistekilpailuun, jonka suunnittelijoina ja järjestäjinä toimivat Keski-Suomen museo ja Alvar Aalto - museo

Juliste kootaan neljästä A4 kokoisesta ohuesta pahvista, jolloin julisteen kokonaismitat ovat 29,7 cm x 84 cm.

Juliste kootaan neljästä osasta niin, että se saadaan taitettua haitariksi A4 kokoon.

Juliste sommitellaan ja tekstitetään pystysuuntaiseksi.

Julisteessa on mahdollista käyttää värillisiä papereita tai pahveja, maalattuja tai väritettyjä pintoja, valokuvia, käsin tai tietokoneella laadittuja tekstejä ja kuvia haluamallaan tavalla.

Inventointilomakkeessa mainittujen otsikkojen tulee olla esillä kussakin julisteen neljässä osa-alueessa. Otsikot ovat: kotini lähiympäristöineen, kotitaloni, meidän asuntomme sekä oma paikkani kotona.

Kunkin otsikon osoittamassa osa-alueessa pyritään esittämään kuvallisesti ja kirjallisesti inventointilomakkeessa mainitut asiat.

Tekstien ja kuvien sommittelu on vapaa.

Julisteen taakse merkitään tekijän nimi, ikä, koulu ja osoite.

Mihin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota?

- Inventointilomakkeen sisällön selkeään ja mahdollisimman laajaan esittämiseen.
- Julisteen visuaaliseen yleisilmeeseen ja sommitteluun.
- Tutkivasta, kokeilevasta ja keksivästä lähestymistavasta saa aina 'lisäpisteitä'!

INVENTOINTILOMAKE - KOTEJA JA PIHOJA

Oma nimi:

Osoite:

Kunta:

Kylä/kaupunginosa:

Päiväys:

1. KOTINI LÄHIYMPÄRISTÖINEEN

Pihapiirin asemapiirros, jossa näkyvät muun muassa:

- Asuinrakennus
- muut pihapiirin rakennukset
- aidat
- istutukset ja puut
- pysäköinti- ja leikkipaikat
- lähin katu tai tie
- pihapiirin sijainti ympäristössä
- pihasommitelma (pihan muoto, maaston kuvaus, rakennusten ym. sijainti)
- rakennetut elementit
- kasvillisuus
- yleisvaikutelma pihapiiristä ympäristöineen
- Pihapiirin ja sen lähiympäristön sanallinen kuvailu:

2. KOTITALONI

Piirroksia tai valokuvia, joissa näkyvät asuinrakennuksen:

- julkisivu
- kattomuoto
- ikkunat ja ovet
- yksityiskohtia
- sokkeli
- seinät
- koristeosat
- ikkunat
- ovet
- vesikatto

Suunnittelija:

Rakentaja:

Talotyyppi (omakoti-, pari-, rivi-, kerrostalo):

Rakennusosien materiaalit ja värit:

Kerrosluvu:

Rakennuksen historia:

3. MEIDÄN ASUNTOMME

Kodin pohjapiirros, johon on merkitty muun muassa eri tiloja, kuten

- olohuone
- makuuhuoneet
- keittiö
- kylpyhuone ja wc
- eteinen
- sauna ja pesuhuone
- parveke
- ovet ja ikkunat
- - myös huonekalujen paikat näkyvät pohjapiirroksessa

Jos kodissa on useampi kerros, piirretään jokaisesta kerroksesta oma pohjapiirros ja merkitään myös portaiden paikka. Ennen piirroksen tekoa mitataan huoneet askelmitoilla tai mittanauhalla, jotta piirroksen teko on helpompaa ja mittasuhteet tulevat oikein. Myös ikkuna- ja oviaukot sekä huonekalut näkyvät pohjapiirroksessa.

4. Oma paikkani kotona

Piirros ja sanallinen kuvaus omasta huoneesta tai omasta paikasta sekä siellä olevista itselle tärkeistä esineistä.

Tutkitaan ja kehitetään kouluympäristöä

Tila

Tehtävä 1. Millaisia tiloja olet käyttänyt viikon aikana koulussasi? Arvioi ryhmässä, ovatko ne olleet kunkin omiin toimintatarpeisiin sopivia. Ovatko ne visuaalisesti virikkeisiä ja materiaaleiltaan kestäviä ja kauniita? Mitä muutoksia haluaisit tiloihin? Laadi yhdessä tovereittesi kanssa piirros koulusta ja sen lähialueelta. Piirtäkää siihen yhden päivän ajalta kulkureittinne, kukin omalla värillään. Mitkä tilat ovat eniten käytössä, mitkä jäävät katveeseen? Ideoikaa vähäisessä käytössä oleville koulun sisätiloille ja ulkotiloille toimintoja.

Tehtävä 2. Miettikää mitä toimintoja tiloissa voisi olla koulupäivän jälkeen. Tee kysely oppilaille, opettajille ja lähialueen asukkaille, miten he haluaisivat hyödyntää koulun sisä- ja ulkotiloja?

Tehtävä 3. Missä koulussa kiusataan oppilaita? Mieti yhdessä tovereittesi kanssa mitkä seikat paikoissa mahdollistavat kiusaamisen? Ehdottakaa muutoksia niihin.

Valo

Tehtävä 1. Tutki kaikki valolähteet niissä tiloissa, joita käytät yhden koulupäivän aikana. Arvioi niiden laatua viihtyisyyden ja työskentelyn kannalta. Millaisia uudistuksia haluaisit tehdä? Keskustele tovereittesi kanssa ehdotuksista. Tutki ulkotilaa ja sen valaistusta myös turvallisuuden kannalta.

Tehtävä 2. Muuta tovereittesi kanssa luokkahuoneen valaistusta läpinäkyvin paperein, kalvoin, peilein tai värillisin valoin. Tutki valon ja varjon suhdetta ja laatuominaisuuksia, kuten voimakkuutta, väriä, valon tekstuuria ja hämyä.

Tehtävä 3. Maalaa jokin kiinnostava luonnonvaloilmiö. Tutki ilmiötä ja kirjaa muistiin havaintosi ennen työskentelyyn ryhtymistä.

Väri

Tehtävä 1. Tutki värien ominaisuuksia ja niiden vaikutuksia toisiinsa. Käytä tietokonetta hyväksesi. Tutki myös piirtoheittimillä värien vaikutusta tilaan.

Tehtävä 2. Suunnittele johonkin koulun sisä- tai ulkotilaan uusi värimaailma. Toteuttakaa mahdollisuuksien mukaan yhteisesti valittu ehdotus. Laatikaa arviointikriteerit, joissa otatte huomioon tilan muodon, valon määrän ja tilan muuttamistavoitteenne värin avulla.

Tehtävä 3. Värillä on eri kulttuureissa ja uskonnoissa erilaisia symbolisia merkityksiä. Niillä on todettu olevan myös fysiologisia vaikutuksia ihmiseen. Tutki värejä näistä näkökulmista ja kokeile värien vaikutusta muuntamalla värillisin vakoin luokkatilaa tai tutkimalla värejä pienoismallien avulla. Keskustelkaa tuntemuksistanne.

Ääni

Tehtävä 1. Tutki niiden tilojen, joita käytät koulussa tai koulun ulkopuolella, äänimaailmaa esimerkiksi äänittämällä. Millaiset äänet ovat miellyttäviä, millaiset äänet koetaan hälyääniksi? Keskustelkaa havainnoista ja pohtikaa mitä parannuksia tulisi tehdä. Laatikaa toteutus suunnitelma ja etsikää yhteistyökumppanit.

Tehtävä 2. Luonnon äänet, kuten veden solina tai lintujen laulu koetaan miellyttävänä. Suunnitelkaa koulun pihalle tai sisälle äänimaailma, jossa hyödynnätte sekä luonnon ääniä että itse tekemiänne ääniä, kuten tuulikannelta. Pohtikaa äänen tilallisia ominaisuuksia ja muotoa. Linnunpöntöt koulun pihalla ovat tuoneet liverrystä keskelle suurkaupunkia.

Tehtävä 3. Kartoita koulun hiljaiset tilat. Miten niitä voi vaalia ja lisätä?

Materiaalit

Tehtävä 1. Kartoita koulutilojesi materiaalit. Määrittele niiden luonne: karkea, kylmä, kuuma, kuiva, pehmeä, kova ja märkä. Mieti miten materiaalien kirjoa ja monimuotoisuutta voitaisiin lisätä.

Tehtävä 2. Muuntele peilaavien pintojen ja peilien avulla jokin koulusi tila viihtyisyyden lisäämiseksi.

Tehtävä 3. Vieraile käsityöläisen pajassa esimerkiksi puusepän, metalliseppän, nukentekijän, lasinpuhaltajan tai kutojan ja ompelijan. Pyydä heitä kertomaan työstään ja seuraa heidän työskentelyään. Ehkä saat itsekin kokeilla.

Kalusteet

Tehtävä 1. Arvioi käyttämiesi tilojen kalusteiden toimivuus viihtyisyyden, ergonomian, kestävyys ja muunneltavuuden kannalta.

Tehtävä 2. Tee suunnitelma koulun pihan kalusteista.

Lähde: Inari Grönholm - Parannetaan koulua yhdessä- artikkeli. Lapsuuden rakennettu ympäristö, Euroopan rakennusperintöpäivien temajulkaisu, 2001.